

VU Research Portal

Staat van Veiligheid [Review of: M. de Keizer, S.C. Roels (2007) Staat van Veiligheid: de Nederlandse samenleving sinds 1900]

van Steden, R.

published in

Tijdschrift voor veiligheid
2008

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

van Steden, R. (2008). Staat van Veiligheid [Review of: M. de Keizer, S.C. Roels (2007) Staat van Veiligheid: de Nederlandse samenleving sinds 1900]. *Tijdschrift voor veiligheid*, 7(1), 68-70.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

- ☞ **Madelon de Keizer & Stephanie C. Roels (red.) (2007) *Staat van Veiligheid. De Nederlandse samenleving sinds 1900*. Zutphen: Walburg Pers**

Ronald van Steden

Het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD) geeft elk jaar een bundel uit die aansluit bij de onderzoeksvelden van het instituut. Deze onderzoeksvelden beperken zich niet per definitie tot de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog – het kernthema van het NIOD – maar breiden zich ook uit naar relevante maatschappelijke veranderingen in een langetermijnperspectief. De periode 1940-1945 maakt immers onderdeel uit van een groter geheel. Dit jaar staat de omgang met het onderwerp ‘sociale veiligheid’ vanaf begin twintigste eeuw centraal. Madelon de Keizer is hoofdredactrice van de bundel, maar wordt nadrukkelijk bijgestaan door gastredactrice Stephanie Roels. In feite bepaalt Roels’ idee van veiligheid als ‘moreel begrip’ de aard en inhoud van het boek. Roels is van oorsprong filosofe en heeft zich in die hoedanigheid beziggehouden met de betekenisvelden van het veiligheidsconcept. Momenteel werkt zij in Bosnië-Herzegovina aan de vormgeving van veiligheid binnen de context van verschillende (etnische) gemeenschappen die zeer uiteenlopende visies over veiligheid hebben.

Vanuit de vraag wat veiligheid eigenlijk behelst, hebben Roels en De Keizer diverse experts bij elkaar gebracht die diepgaande beschouwingen geven over veiligheidsopvattingen door de tijd heen. Vanuit zowel historische, juridische, filosofische en sociaal-wetenschappelijke perspectieven worden deze opvattingen uitvoerig besproken. Het uitgangspunt hierbij is bij te dragen aan een genuanceerde discussie met als leidende gedachte dat weliswaar iedereen veiligheid wil, maar veiligheid niet voor iedereen hetzelfde betekent. ‘De één z’n veiligheid is de ander z’n onveiligheid – ook binnen de staat’, stelt De Keizer in haar voorwoord. Bovendien is veiligheid een steeds grotere politieke functie gaan spelen als vehikel om het bestaansrecht en de identiteit van staten te herpositioneren binnen de globaliseringsstorm die over onze wereld trekt. Hiermee wordt een ééndimensionale invulling van het concept gegeven die de auteurs, elk op hun eigen wijze, kritisch tegen het licht houden.

Dynamisch begrip

Anders dan de ietwat massief klinkende titel *Staat van Veiligheid* misschien doet vermoeden, is het geen zwaarmoedige bundel geworden over het onbehagen in onze tijd. De insteek is niet een klaagzang op de verwording van Nederland tot een ‘controlesamenleving’, een staat van beleg uit angst voor terrorisme, criminaliteit en ander (vermeend) gevaar. Integendeel, in het inleidende redactioneel wordt juist een lans gebroken voor veel rijkere en meer dubbelzinnige benaderingen van veiligheid: veiligheid als dynamisch en positief begrepen begrip dat sa-

menhangt met zoeken naar openheid, vriendelijkheid en gemeenschappelijkheid. Dat alleen Roels auteur van dit redactioneel is, geeft duidelijk haar stempel op de bundel weer. Zij wil een correctie op het wijdverbreide idee dat veiligheid vooral een negatieve toestand is; het idee dat we alleen veilig zijn bij voldoende – liefst absolute – bescherming tegen allerlei dreiging van buitenaf.

Voorgaande populaire opvatting van veiligheid heeft inderdaad iets paradoxaals: het zoeken naar veiligheid vervalt eigenlijk in de bestrijding van *on*veiligheid. Tevens wordt de suggestie gewekt dat ‘de vijand’ of ‘het kwaad’ gemakkelijk te definiëren valt. Het doel is helder, de staat (politie, justitie, het leger) kan zijn spierballen tonen. Een weinig opbouwende en zelfs gevaarlijke misvatting, meent Roels. De wijdverbreide hang naar ‘volkomen veilig’ is gebouwd op de illusie van een maakbare samenleving, een samenleving bovendien waarbinnen denken in ‘wij’ versus ‘zij’ pijnlijk wortel kan schieten. Honderd procent zekerheid weerspiegelt daarom een ongewenst utopisch verlangen. Vanuit deze optiek pleit Roels voor veiligheid als een begrip dat ‘voortdurend sociaal en cultureel in ontwikkeling is, dat door de samenleving in den brede wordt bepaald en dat vervolgens op haar beurt weer vormgeeft aan die samenleving. Veiligheid dient niet alleen als een overheidskwestie worden beschouwd’. Mensen worden dus uitgenodigd om met elkaar in gesprek te gaan over wat ‘samen veilig’ eigenlijk is, wat hen bindt en hoe burgerschap dan kan worden vormgegeven.

Veiligheid onder de loep

De verschillende bijdragen leren dat de drang naar veiligheid niet los kan worden gezien van menselijke behoeften aan zekerheid en onderlinge solidariteit. Niettemin lopen technisch-bestuurskundige aanpakken primair gericht op de vraag ‘hoe we veiligheid het beste kunnen organiseren’ de kans deze behoeften over het hoofd te zien (Ed Jonker). Daarnaast, schrijft historicus Bob de Graaff, is de neiging tot een politiek van ‘ik-doe-wat-ik-zeg-en-ik-zeg-wat-ik-denk’ weinig bevorderlijk voor onderling vertrouwen en breed gedragen gemeenschapszin. Eerder worden bevolkingsgroepen uiteengespeeld. Het probleem met positieve noties van veiligheid is echter dat deze een ‘weerbare samenleving’ (Bart van der Boom) veronderstellen waarbinnen burgers en overheden gelijk optrekken. Is zo iets nog mogelijk in een tijd van mondige burgers die lang niet altijd respect voor overheidsgezag kunnen opbrengen?

Het is een prangende vraag nu de geopolitieke situatie door terrorismedreiging onduidelijk is en verwachtingen rondom veiligheidshandhaving door de staat hooggespannen zijn (Frank Bekkers). Als kanttekening wijzen strafrechtjurist Theo de Roos en historica Hanneke Hoekstra erop dat veiligheid niet een té bindend streven moet worden, omdat het dan in een ‘uitsluitingsmechanisme’ kan ontaarden. Of preciezer uitgedrukt: al te emotionele interpretaties van gevaar kunnen een minstens zo groot risico vormen als het feitelijke gevaar waartegen opgetreden wordt. Nochtans vervult veiligheid een sociale functie, die door de staat in goede banen moet worden geleid (Rutger Claassen). De overheid moet zorgdragen voor duidelijke randvoorwaarden, zodat veiligheid voor iedere burger

in gelijke mate en op democratische wijze gestalte krijgt. Een te vergaande 'vermarkting' van de veiligheidszorg kan dit uitgangspunt ondermijnen.

De twee slotbijdragen gaan dieper in op hoe de verhouding tussen burgers en staat vorm zou kunnen krijgen. Hans Boutellier betoogt dat veiligheid als 'totaal-project' een ordenende potentie heeft. Burgers verenigen zich rondom datgene wat zij afwijzen: criminaliteit, overlast en terrorisme. Maar ook hij realiseert zich dat emoties van angst en onbehagen evenzo aanleiding kunnen geven tot een verharding van intermenselijke relaties. Het streven naar controle en het stevig aanpakken van problemen moet derhalve altijd in balans worden gebracht met de noodzaak van vertrouwen tussen burgers. Ontmoetingsmogelijkheden en onderling gesprek zijn van wezenlijke betekenis. William Uricchio sluit zich bij deze constatering aan. Veiligheid en de hiermee verbonden vitaliteit van de samenleving verdienen constante maatschappelijke reflectie. Burgers en media moeten ook hun eigen verantwoordelijkheid nemen.

Tot besluit

Stephanie Roels en haar collega Madelon de Keizer hebben in hun bundel een fraaie, multidisciplinaire selectie van artikelen bijeengebracht. Dit geldt zowel voor de inhoud als voor de vormgeving. Een mooie en aansprekende waaier van foto's completeert het geheel. Nadeel van alle gehanteerde gezichtspunten is dat deze enige vermoeidheid bij de lezer opwekken. Wie aan de artikelen begint, wordt (afwisselend in Nederlands en Engels) meegevoerd van het Britse Interbellum naar de Koude Oorlog en van het complexe strafrecht naar transformaties in de strijdkrachten. Tegelijkertijd moet worden opgemerkt dat Roels en De Keizer deze brede opzet nodig hebben om tot een grondige analyse van de caleidoscopische opvattingen over veiligheid te komen. Een wezenlijk betwist concept vergt een grootschalige opzet.

De beide redactrices zijn er wonderwel in geslaagd om – ondanks de geconstateerde wijdlopigheid – tot een rode lijn in hun betoog te komen. Alleen dit is al een prestatie, want menig bundel die over 'alles' gaat verzandt al snel in een onduidelijke brij van informatie. Voorts zet het boek nadrukkelijk in op een nuttige en nodige revisie van denken over veiligheid. Wanneer het debat zich verbreedt van een negatief ('uitsluitend') naar een positief ('insluitend') discours kunnen beter bruggen worden gebouwd tussen gemeenschappen. Veiligheid noodzaakt tot een 'dialoog van onderaf'; een statische, opgelegde opvatting werkt in democratisch opzicht contraproductief. Het is een conclusie die tot nadenken stemt en daarmee *Staat van Veiligheid* tot een waardevolle aanwinst voor de literatuur maakt.

Dr. Ronald van Steden is verbonden aan de afdeling Bestuur en Organisatie van de Faculteit der Sociale Wetenschappen aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. Contactadres: r.van.steden@fsw.vu.nl.